

Research Paper

The U.S. Reinterpretation of the Use of Force under Hegemonic International Law

Mehdi Zakerian^{1,*}, Manizheh Eskandari Zanjani²

¹ Associate Professor in International Relations, Faculty of Law, Theology and Political Science, Islamic Azad University, Science and Research Branch, Tehran, Iran

² A PhD Candidate in International Relations, Faculty of Law, Theology and Political Science, Islamic Azad University, Science and Research Branch, Tehran, Iran

Received: 14 April 2020, Accepted: 14 June 2021
© University of Tehran

Abstract

As one of the most critical junctures in the contemporary international relations, the terrorist attacks of 9/11 played a significant role in the U.S. reinterpretation, and in many instances, redefinition of international law with regard to the use-of-force in particular. These attacks challenged the UN Charter *jus ad bellum* regime in matters related to counter-terrorism and the non-proliferation of weapons of mass destruction. Indeed, the events of 9/11 were the catalyst for the systematic disregard of the established international rules on the use of military force, and provided the ideal opportunity to redefine the global legal order.

Moreover, a significant negative consequence of the September 11 attacks in 2001 was the emergence of a new complex and dangerous security environment that led to the revival of the use of force in international relations. Following these events, the *jus cogent* principle of prohibition of the use of force enshrined in Article 2(4) of the UN Charter, which the International Court of Justice in its judgment in the 'case concerning armed activities on the territory of the Congo', has declared as the cornerstone of the Charter, was confronted with a great threat. In responding to the events, the United States declared that the principle of the non-use of force could no longer be considered efficient against the threats originated from terrorist activities and weapons of mass destruction proliferation. Therefore, the United States announced its new national security strategy based on pre-emptive/preventive actions, and challenged the UN Charter *jus ad bellum* regime. Since the terrorist attacks of September 11, the American foreign policymakers have signaled that they are thinking about the U.S. hegemonic position and its leadership role in international system.

---

* Corresponding Author Email: m-zakerian@srbiau.ac.ir

One major objective of this paper is to find answers to the following research questions: 1. What has been the U.S. approach, as a dominant actor in the international system, to the use of force since the attacks of 9/11? 2. How and to what extent had the U.S. policy with regard to the use of force changed during the presidency of Barack Obama as compared to the policy of his predecessor, George W. Bush? 3. To what extent and how has the U.S. policy for the use of military force abroad influenced the international hegemonic legal order and international use of force? To provide answers to these questions, the authors use a neoclassical realist framework, which takes into consideration a combination of the external and systemic, as well as internal and unit-level factors influencing the foreign policy of states.

In the hypothesis, the authors argue that the post-9/11 U.S. policy and practice regarding counter-terrorism are aimed at obtaining a special status for the discretionary use of force within a hegemonic international legal system; and this in turn has led to the widespread use of force in international relations. For hypothesis testing, the authors have relied on a qualitative content analysis of the official statements made by the top U.S. leadership, and the U.S. government's documents such as the 2002 and 2006 National Security Strategy (NSS) of the Bush administration and the 2010 Obama's NSS in order to gain insight into their complex security decisions regarding the coercive use-of-force instrument of foreign policy. Likewise, the relevant UN documents such as security council resolutions are analyzed to determine the legal status of the use of force in international law. The findings indicate that the 9/11 events legitimized "war on terror" in the international system, and undoubtedly led to an increase in the adoption of the use-of-force policy in international relations.

Keywords: The United States, the Use of Force, Hegemonic International Law, American Exceptionalism, National Security Strategy

Declaration of conflicting interests

The authors declared no potential conflicts of interest with respect to the research, authorship, and/or publication of this article.

Funding

The authors received no financial support for the research, authorship, and/or publication of this article.

References

- Alvarez, José E. (2003) "Hegemonic International Law Revisited," *American Journal of International Law* 97, 4: 873-87, <DOI: <https://doi.org/10.2307/3133686>>.
- Annan, Kofi. (2003, September 23) "The Secretary-General Address to the General Assembly" the United Nations (*un.org*). Available at:

- <http://www.un.org/webcast/ga/58/statements/sg2eng030923.htm>
(Accessed 29 August 2019).
- Benvenisti, Eyal. (2004) “The US and the Use of Force: Double-Edged Hegemony and the Management of Global Emergencies,” *European Journal of International Law* 15, 4: 677-700, <DOI: 10. 1093/ EJIL/ 15.4.677>.
- Brennan, John O. (2011, June 29) “Remarks of John O. Brennan, Assistant to the President for Homeland Security and Counterterrorism, on Ensuring Al-Qa’ida’s Demise,” The White House (*Whitehouse.gov*). Available at: <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2011/06/29/remarks-john-o-brennan-assistant-president-homeland-security-and-counter> (Accessed 23 August 2019).
- Brownlie, Ian. (1963) *International Law and the Use of Force by States*. Oxford: Clarendon Press.
- Bunn, Elaine M. (2003) “Preemptive Action: When, How, and to What Effect?” *Strategic Forum* 200: 1–8, <DOI: 10.21236/ada 421852>.
- Bush, George W. (2006, March) “The National Security Strategy of the United States of America 2006,” The White House (*whitehouse.gov*). Available at: <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/nsc/nss/2006> (Accessed 23 August 2019).
- . (2002, September 17) “The National Security Strategy of the United States of America 2002,” The U.S. Department of State (*state.gov*). Available at: <http://www.state.gov/documents/organization/63562.pdf> (Accessed 23 August 2019).
- . (2002) “President Bush Delivers Graduation Speech at West Point,” The White House (*Whitehouse.gov*). Available at: <http://archives.gov/news/releases/2002/06/20020601-3.html> (Accessed 23 August 2019).
- “Death Toll in Syria Surpasses 130,000, Monitoring Group Says,” (2013, December 31) *Huffington Post*. Available at: http://www.huffingtonpost.com/2013/12/31/death-toll-syria_n_4524443.html (Accessed 20 August 2019).
- Enriquez, Lt. Col. Arnel, B. (2004, Fall) “The US National Security Strategy of 2002: A New Use-of-Force Doctrine?” *Air & Space Power Journal* 18, 3: 31-40. Available at: https://www.airuniversity.af.edu/Portals/10/ASPJ/journals/Volume-18_Issue-1-4/Fal04.pdf (Accessed 2 May 2019).
- Farer, Tom J. (2002) “Beyond the Charter Frame: Unilateralism or Condominium,” *American Journal of International Law* 96, 2: 359-364, <DOI: <https://doi.org/10.2307/2693931>>.
- General Assembly. (2005) “World Summit Outcome Document, UNDoc.A/RES/60/1,” The United Nations (*un.org*). Available at: <http://www.unrol.org/files/200%20world%20Summit%20Outcome.pdf> (Accessed 21 August 2019).
- Ginther, Konrad. (1995) “Hegemony,” in Rudolf Bernhardt, ed. *Encyclopedia of Public International Law*. Amsterdam: North-Holland, 776–780.

- Gray, Christine. (2011) "President Obama's 2010 United States National Security Strategy and International Law on the Use of Force," *Chinese Journal of International Law* 10, 1: 35-53, <DOI: <https://doi.org/10.1093/chinesejil/jmr005>>.
- High-Level Panel on Threats, Challenges and Change. (2004, December 2) "A More Secure World: Our Shared Responsibility," UN Document A/59/565. The UN Human Rights Office (*ohchr.org*). Available at: http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/gaA.59.565_En.pdf (Accessed 21 August 2019).
- Islami, Mohsen; and Hojjat Davand. (2018) "US Strategy for Democracy in Syria and Bahrain; Enclosed Confusion or Strategic Balance, 2011-2016," *Politics Quarterly* 48, 4: 852-835, <DOI: 10.22059/jpq.2018.236629.1007091>. [in Persian]
- Johnson, James T. (2014, January 23) "Just War," *Encyclopedia Britannica Online*. Available at: <http://www.britannica/EBchecked/308720/just-war> (Accessed 21 August 2019).
- Katzman, Kenneth. (2013, December 23) "Afghanistan: Post-Taliban Governance, Security, and US Policy," *Congressional Research Service Report* #RL30588. Available at: <https://www.fas.org/sgp/crs/row/RL30588.pdf> (Accessed 21 August 2019).
- Kinacioğlu, Müge. (2012) "War on Terror and Hegemony: International Law-Making Regarding Terrorism after 9/11," *International Relations* 8 32: 67-84. Available at: <https://www.uidergisi.com> (Accessed 21 August 2019). [in Turkish]
- Kitchen, Nicholas. (2010) "Systemic Pressures and Domestic Ideas: A Neoclassical Realist Model of Grand Strategy Formation," *Review of International Studies* 36, 1: 117-143, <DOI: 101017/S0260210509990532>.
- Koh, Harold H. (2003) "On American Exceptionalism," *Stanford Law Review* 55, 1479-1527, <DOI: 10.2307/j.ctv941wv0.7>.
- Mearsheimer, John J. (2001) *The Tragedy of Great Power Politics*. New York: Norton.
- Moshirzadeh, Homeira; and Hassan Rajai. (2019) "Legitimacy of the War on Terror in the American Foreign Policy Discourse," *Politics Quarterly* 49, 4: 1174-1155, <DOI: 10.22059/jpq.2020.265604.1007308>. [in Persian]
- Nye, Joseph S. (2004), "The Decline of America's Soft Power: Why Washington Should Worry," *Foreign Affairs* 83, 3: 16-21, <DOI: <https://doi.org/10.2307/20033972>>.
- . (2002) *The Paradox of American Power: Why the World's Only Superpower Can't Go It Alone*. Oxford: Oxford University Press.
- Obama, Barack. (2009, February 24) "Address to Joint Session of Congress" The White House (*Whitehouse.gov*). Available at: http://www.whitehouse.gov/the_pressoffice/Remarks-of-President-Barack-Obama-Address-to-Joint-Session-of-Congress (Accessed 21 August 2019).
- . (2011, February 25) "Executive Order 13566-Libya," The White House (*Whitehouse.gov*). Available at: <http://www.whitehouse.gov/the->

- press-office/2011/02/25/executive-order-Libya (Accessed 21 August 2019).
- . (2010, May) “The National Security Strategy of the United States of America 2010,” The White House (*Whitehouse.gov*). Available at: <http://www.whitehouse.gov/sites/default/files/rssviewer/nationalsecuritystrategy.pdf> (Accessed 20/08 /2019).
- Press-Barnathan, Galia. (2004) “The War against Iraq and International Order: From Bull to Bush,” *International Studies Review* 6, 2: 195-212. Available at: <https://www.jstor.org/stable/3699590> (Accessed 20 August 2019).
- Rice, Condoleezza. (2002, October 1) “A Balance of Power That Favors Freedom, Remarks by Dr. Condoleezza Rice Assistant to the President for National Security Affairs to the Manhattan Institute’s Wriston Lecture,” The White House (*whitehouse.gov*). Available at: <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2002/10/20021001-6.html> (Accessed 21 August 2019).
- Rose, Gideon. (1998) “Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy,” *World Politics* 51, 1: 144-172. Available at: <http://www.jstor.org/stable/25054068> (Accessed 20 August 2019).
- Secretary-General. (2005) “In Larger Freedom: Towards Development, Security and Human Rights for All,” The UN Human Rights Office (*ohchr.org*). Report of the Secretary-General, UN Document A/59/2005/Add.3. Available at: <http://www.ohchr.org/Documents/Publications/A.59.2005.Add.3.pdf> (Accessed 21 August 2019).
- Security Council. (2001, September 12) “Resolution 1368,” *un.org*. Available at: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N01/533/82/PDF/N0153382.pdf?OpenElement> (Accessed 21 August 2019).
- . (2001, November 14) “Resolution 1378,” The United Nations (*un.org*). Available at: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N01/638/57/PDF/N0163857.pdf?OpenElement> (Accessed 21 August 2019).
- . (2011, March 17) “Resolution 1973,” The United Nations (*un.org*). Available at: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1973 (Accessed 21 August 2019).
- “Syrian Chemical Attack: What We Know,” (2013, September 24) BBC News (*bbc.co.uk*). Available at: <http://www.bbc.co.uk/ews/world-middle-east-23927399> (Accessed 29 August 2019).
- “Syria Death Toll Rises about 100000,” (2013, July 23) BBC News (*bbc.co.uk*). Available at: <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-23455760> (Accessed 29 August 2019).
- Trump, Donald J. (2017, December) “The National Security Strategy of the United States of America,” The White House (*Whitehouse.gov*). Available at: <https://trumpwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf> (Accessed 29 August 2019).
- United Nations. (1945) *Charter of the United Nations*. New York: The United Nations. Available at: <https://www.un.org/en/about-us/un-charter> (Accessed 29 August 2019).

- Vagts, Detlev F. (2001) "Hegemonic International Law," *American Journal of International Law* 95, 4: 843-48, <DOI: <https://doi.org/10.2307/2674630>>.
- Walzer, Michael. (2006) *Just and Unjust Wars: A Moral Argument with Historical Illustrations*. New York: Basic Books.
- Warren, Aiden; and Ingvild Bode. (2014) *Governing the Use-of-Force in International Relations, the Post-9/11 US Challenge on International Law*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Woodward, Bob. (2010) *Obama's Wars*. New York: Simon & Schuster.

This article is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC-BY) license.

باز تفسیر ایالات متحده از کاربرد زور در چارچوب حقوق بین‌الملل هژمونیک

مهدی ذاکریان*^۳، منیژه اسکندری زنجانی^۴

^۱ دانشیار گروه روابط بین‌الملل، دانشکده حقوق، الهیات و علوم سیاسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، تهران
^۲ دانشجوی دکتری روابط بین‌الملل، دانشکده حقوق، الهیات و علوم سیاسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، تهران

چکیده

حملات تروریستی ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ به ایالات متحده نقش چشمگیری در بازتفسیر، و در بسیاری موارد تلاش برای بازتعریف حقوق بین‌الملل، به‌ویژه در زمینه کاربرد زور داشت. این حملات، کارایی رژیم حقوق جنگ منشور ملل متحد در جنگ با ترور و مبارزه علیه گسترش سلاح کشتار جمعی را به چالش کشید. در واقع، این رویداد با تسهیل نادیده انگاشتن قواعد بین‌المللی حاکم بر کاربرد نیروی نظامی، فرصت مطلوبی را برای تلاش یکجانبه ایالات متحده در بازتعریف نظم حقوقی جهانی فراهم ساخت. این نوشتار بر آن است تا به پرسش‌های پژوهشی زیر پاسخ مناسبی بدهد: ۱. رویکرد ایالات متحده به کاربرد زور پس از حملات ۱۱ سپتامبر چه بود؟ و ۲. تا چه حد این رویکرد در دوران زمامداری جرج دبلیو بوش و باراک اوباما تغییر کرد؟ با بهره‌گیری از نظریه واقع‌گرایی نوکلاسیک، راهبرد امنیت ملی آمریکا در این دوران در رابطه با کاربرد زور واکاوی می‌شود. در فرضیه اصلی پژوهش استدلال می‌شود که راهبرد و عملکرد این کشور، تلاش برای کسب آزادی عمل استثنایی در به‌کارگیری زور در یک نظام حقوقی بین‌المللی هژمونیک بوده و به بازگشت حاکمیت توسل به زور در روابط بین‌الملل منجر شده است. برای پاسخ‌گویی به پرسش‌های پژوهش و آزمون فرضیه از روش کیفی تحلیل اسناد دولتی آمریکا مانند سند امنیت ملی بوش و اوباما برای درک دیدگاه‌ها و مواضع رسمی این کشور، و اسناد سازمان ملل مانند قطعنامه‌های شورای امنیت برای تعیین جایگاه کاربرد زور در حقوق بین‌الملل استفاده می‌شود. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که رویداد ۱۱ سپتامبر تأمین منافع ایالات متحده در چارچوب مبارزه با تروریسم را مشروعیت جهانی بخشید و موجب افزایش اعمال زور در روابط بین‌الملل شد.

* نویسنده مسئول، رایانامه: m-zakerian@srbiau.ac.ir

تاریخ دریافت: ۲۶ فروردین ۱۳۹۹، تاریخ تصویب: ۲۴ خرداد ۱۴۰۰

واژگان کلیدی: امریکا، کاربرد زور، حقوق بین‌الملل هژمونیک، استثنای امریکایی، راهبرد امنیت ملی

۱. مقدمه

توسل به زور دولت‌ها از دیرباز اصلی‌ترین تهدید علیه صلح و امنیت بین‌المللی بوده است. ناکامی جامعه ملل در پیشگیری از جنگ جهانی دوم، این باور را که با تکیه بر حقوق و قواعد بین‌المللی می‌توان احتمال بروز جنگ را کاهش داد، مطرح کرد. این دیدگاه، الهام‌بخش طراحی نظام بین‌الملل پس از جنگ شد؛ و در اکتبر ۱۹۴۵ عزم هم‌پیمانان بر این قرار گرفت که با تأسیس سازمان ملل متحد، برای نجات نسل‌های بعدی از بلای جنگ تلاش شود. اگرچه این امر به‌خودی‌خود نقطه عطفی در روابط بین‌الملل بود، اهمیت آن مبتنی بر قاعده‌هنجاری ممنوعیت استفاده از زور در روابط بین‌الملل است، که از اشتیاق مشابهی در چارچوب سیستم منشور ملل متحد، زاده شد. بند ۴ ماده ۲ منشور تمام اعضا را ملزم کرده است، در روابط بین‌المللی خود از کاربرد یا تهدید به کاربرد زور علیه تمامیت سرزمینی یا استقلال سیاسی هر دولت دیگر و نیز از هر عملی که به‌نحوی از انحراف مغایر با اهداف ملل متحد باشد، خودداری کنند (UN Charter, 1945:1945: 2).

مطالعه فرایند تدوین منشور نشان می‌دهد که قصد طراحان آن، ممنوعیت بسیار گسترده کاربرد زور و پذیرش استثنائات آشکار بود (Brownlie, 1963). منشور دو استثنا بر ممنوعیت استفاده از زور قائل شده است: نخست، اقدام دولت‌ها به دفاع از خود فردی و جمعی در برابر وقوع حمله مسلحانه در چارچوب ماده ۵۱؛ و دوم، اقدام شورای امنیت در پاسخ به هرگونه تهدید علیه صلح، نقض صلح یا اقدام تجاوزکارانه در چارچوب فصل هفت منشور. درحالی‌که منشور در این مورد برای شورای امنیت آزادی عمل قائل شده است، در کاربرد زور از سوی دولت‌ها، به‌نسبت محدودکننده است. دلیل آن نیز این است که این ماده، استثنای اصلی ممنوعیت کلی توسل به زور تلقی می‌شود؛ و هنگامی‌که رفتار دولت‌ها، با ممنوعیت کلی کاربرد زور منطبق نباشد، می‌کوشند با توسل به آن، اقدام خود را توجیه کنند.

حملات تروریستی ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱، تأمین منافع ایالات متحده در چارچوب مبارزه با تروریسم را مشروعیت جهانی بخشید، و چالشی بنیادین در موضوع کاربرد زور در چارچوب نظام منشور ملل متحد پدید آورد. در واکنش به این رخداد، ایالات متحده که به‌نظر می‌رسید بار دیگر همچون پایان جنگ جهانی دوم در یک گشتاور قانونی بین‌المللی قرار گرفته باشد، در رویکردی متفاوت به موضوع کاربرد زور، راهبرد امنیتی جدید خود را بر مبنای اقدام پیشدستانه/پیشگیرانه مطرح کرد. در نتیجه، راه برای گسترش قلمرو دفاع از خود و دور شدن تدریجی از یکی از مهم‌ترین هدف‌های طراحان منشور ملل متحد که ممنوعیت کاربرد نیروی نظامی در روابط بین دولت‌ها و ارتقای صلح و امنیت بین‌المللی بود، هموار شد. پرسش‌های پژوهشی اصلی و فرعی بررسی‌شده در مقاله عبارت‌اند از: ۱. پس از حملات ۱۱ سپتامبر،

رویکرد ایالات متحده به عنوان بازیگر برتر نظام بین‌الملل در خصوص کاربرد زور چه بود؟ ۲. چگونه این رویکرد در دوران ریاست جمهوری بوش و اوباما تغییر داده شد؟ ۳. تا چه حد و چگونه این تغییر بر نظام حقوقی بین‌المللی هژمونیک و کاربرد زور در سطح بین‌المللی تأثیر داشته است؟ برای پاسخ‌گویی به این پرسش‌ها، با تکیه بر ساختار نظری واقع‌گرایی نوکلاسیک، از روش تحلیل کیفی اسناد مربوط به راهبردهای امنیت ملی و بیانات مقامات عالی‌رتبه دولتی امریکا استفاده شد. سپس داده‌ها و اطلاعات گردآوری شده برای آزمون فرضیه پژوهشی تحلیل شد، که بیان می‌کند: «رویدادهای یازدهم سپتامبر بر راهبرد امنیت ملی و عملکرد امریکا پس از سپتامبر ۲۰۰۱ تأثیر زیادی داشته است، و سبب تلاش برای کسب آزادی عمل استثنایی در به‌کارگیری زور در یک نظام حقوقی بین‌المللی هژمونیک^۱ و نیز بازگشت حاکمیت توسل به زور در روابط بین‌الملل شده است». با تبیین حقوق ناظر بر کاربرد زور در حقوق بین‌الملل معاصر نتیجه گرفته می‌شود که رابطه‌ای مستحکم بین تغییر در راهبرد امنیتی این کشور، به کمک این نظام حقوقی سلطه‌گر، و «توسل به زور» در روابط بین‌الملل وجود دارد.

۲. چارچوب نظری

در محیط امنیتی جدید پس از حملات تروریستی یازده سپتامبر، ایالات متحده به شکل یکجانبه‌گرایانه به مبارزه علیه تروریسم، دولت‌های یاغی و گسترش سلاح‌های کشتار جمعی پرداخت؛ و نیروی نظامی بدون رقیب خود را برای مدیریت نظم جهانی به‌کار گرفت. این راهبرد کلان ایالات متحده بر مبنای یکجانبه‌گرایی و توسل به زور پیشدستانه و حتی پیشگیرانه، بیانگر نگرشی بود که بر پایه آن، این کشور می‌توانست در شناسایی تهدیدها و راهکارهای مقابله با آن، نقش تعیین‌کننده‌ای در نظام بین‌الملل ایفا کند. تأثیر این نگرش در ارائه توجیهات حقوقی ایالات متحده در ناکارآمد دانستن قواعد ناظر بر کاربرد زور و تلاش برای بازتفسیر آنها چشمگیر بوده است. برای بررسی این پیامدها، با بهره‌گیری از گزاره‌های اصلی واقع‌گرایی نوکلاسیک، راهبردهای امنیت ملی ایالات متحده در دوران حکومت جورج دبلیو بوش و باراک اوباما طی سال‌های ۲۰۰۲ تا ۲۰۱۵ به‌طور مقایسه‌ای تحلیل می‌شوند. واقع‌گرایی نوکلاسیک، از یک سو مانند نواقح‌گرایی، تأثیر و اهمیت ساختار نظام بین‌الملل را بر رفتار دولت‌ها می‌پذیرد، از سوی دیگر مانند واقع‌گرایی کلاسیک، تأثیر ویژگی‌های کشورها و متغیرهای سطح واحد را بر رفتار دولت‌ها مورد توجه و تحلیل قرار می‌دهد.

این نظریه، ترکیبی از عوامل سطح سیستمی و نیز عوامل داخلی در سطح واحد را به‌عنوان عوامل تأثیرگذار بر رفتار خارجی دولت‌ها در نظر می‌گیرد. طرفداران این نظریه استدلال

می‌کنند که هدف و آمال سیاست خارجی یک کشور در وهله نخست از جایگاه آن کشور در نظام بین‌الملل و به‌ویژه ظرفیت قدرت مادی نسبی آن کشور ناشی می‌شود. در این چارچوب، برونداد سیاست بین‌المللی ایالات متحده به‌عنوان متغیر وابسته، متأثر از متغیرهای مداخله‌گر و حاصل برداشت، باور و تحلیل رهبران و نخبگان سیاسی است که تصمیم‌های واقعی سیاست خارجی را اتخاذ می‌کنند. پس، درک آنها از قدرت کشور خود حائز اهمیت است (Rose, 1998: 153).

در این نظریه، نقطه همگرایی عوامل سطح سیستمی و سطح واحد همان راهبرد اصلی است که رفتار دولت‌ها را نسبت به محیط بین‌الملل مشخص می‌کند. راهبرد روندی است که در آن، رهبران منافع ملی را مشخص می‌کنند؛ و سیاست خارجی را براساس ارزیابی‌شان از قدرت نسبی و مقاصد دولت‌های دیگر پیش می‌برند، اما همواره تابع محدودیت‌های داخلی‌اند. نخستین گام شکل‌گیری راهبرد اصلی در واقع‌گرایی نوکلاسیک، شناسایی و تشخیص تهدیدهاست. در این مرحله، مهم‌ترین منافع ملی و عوامل تهدیدکننده آن مورد توجه قرار می‌گیرد. گام بعدی، شناسایی ابزار برخورد با این تهدیدهاست. در این مرحله؛ امکان دارد کنشگران درون دولت، نظرهای متفاوتی درباره روش استفاده از ابزار داشته باشند، یا ملاحظات اخلاقی متفاوتی را درباره روش‌های عملیاتی در نظر گیرند. در گام سوم، دولت هدف‌های ثانویه و راه‌های مناسب برای نیل به آنها را مشخص می‌سازد (Kitchen, 2010). با عنایت به این ساختار نظری، در ادامه اسناد و بیانیه‌های رسمی دولت بوش و اواما تحلیل می‌شوند تا نشان داده شود ایالات متحده چگونه در سایه گفتمان شکل‌گرفته پس از حوادث یازده سپتامبر، با بهره‌برداری از خلأ معنایی ایجادشده در پی این بحران (مشیرزاده و رجایی، ۱۳۹۸)، پس از شناسایی تهدیدهای علیه امنیت ملی این کشور، در پرتو منزلت هژمونیک خود، برای مقابله با آنها به خلق مفاهیم رفتاری جدید پرداخت؛ و تلاش کرد بستر پذیرش عمومی بازتفسیر قواعد کاربرد زور را فراهم کند.

۳. رویداد یازدهم سپتامبر و تحول در سیاست امنیتی امریکا

در واکنش به حوادث ۱۱ سپتامبر، بوش، رئیس‌جمهور وقت ایالات متحده، راهبرد امنیتی کشور را براساس دکترین جدیدی اعلام کرد. از دیدگاه رهنامه (دکترین) بوش، حقوق بین‌الملل به‌مثابه مانعی برای توانمندی ایالات متحده در دفاع از خود، جنگ با ترور و حمایت از منافع اقتصادی و نظامی این کشور در سراسر جهان تلقی می‌شد. اصول اصلی رهنامه بوش آن‌گونه که در سند راهبرد امنیت ملی ۲۰۰۲ تبیین شده بود، تأکید ویژه‌ای بر گزینه‌های پیشدستی^۱ و

پیشگیری^۱ داشت. هرچند مفهوم فوریت تهدید در این دو یکسان نیست، در رهنامه بوش به جای هم به کار گرفته شده بود.

این سند همراه با سند راهبرد مبارزه با سلاح کشتار جمعی^۲، در تشریح راهبرد حکومت بوش به حوادث ۱۱ سپتامبر به دو نکته مهم اشاره داشت: ۱. سلاح کشتار جمعی شامل تسلیحات هسته‌ای، بیولوژیک و شیمیایی که در اختیار دولت‌های متخاصم و تروریست‌ها است، از بزرگ‌ترین چالش‌های امنیتی پیش روی ایالات متحده بشمار می‌آید. ۲. دشمنان امریکا اعلام کرده‌اند در پی دستیابی به سلاح کشتار جمعی‌اند. . . . عقل سلیم و دفاع از خود حکم می‌کند پیش از شکل‌گیری کامل این تهدیدهای نوظهور، علیه آنها اقدام کنیم (Bush, 2002: 13). این دو ادعا، اساس رهنامه بوش بود که به گفتمان مسلط و حاکم در سیاست بین‌المللی ایالات متحده، مجامع حقوقی و پژوهش‌های علمی تبدیل شد. بحث‌انگیزترین جنبه دکتترین، جنگ فراگیر با ترور و آمادگی برای اقدام نظامی پیشگیرانه و پیشدستانه بود. براساس دستورالعمل کاربرد زور در این رهنامه، شرایط حقوق جنگ، به پیشدستی در اعمال خشونت به‌عنوان ابزار پیشگیری از خشونت انحراف یافت.

۳.۱. تثبیت راهبرد امنیت ملی دولت بوش

همان‌گونه‌که اشاره شد رهنامه بوش و مفهوم پیشگیری/پیشدستی در سند راهبرد امنیت ملی ۲۰۰۲ تبیین شده بود. سند با اعلام تروریسم فراملی و گسترش سلاح کشتار جمعی به‌عنوان تهدیدهای پیش روی ایالات متحده، تصریح می‌کرد «... برای مقابله با این تهدیدها، راهبرد بازدارندگی پیشین قادر نیست پاسخ‌گوی مهاجمان بالقوه و فوریت تهدیدهای امروز و میزان صدمه ناشی از انتخاب تسلیحات دشمنان ما باشد. بنابراین، ایالات متحده برای امنیت خود در مقابله با حملات بالقوه دولت‌های شرور و متحدان تروریست آنها نه می‌تواند به بازدارندگی واکنشی دوره جنگ سرد متکی باشد و نه، تنها بر سیستم‌های دفاعی مانند سیستم دفاع موشکی خود تکیه کند» (Bush, 2002: 15). راهبرد امنیت ملی ۲۰۰۶ نیز نسخه کامل‌تر رهنامه بوش ناظر بر تهدیدهای نوظهور و لزوم حفاظت از امنیت و منافع امریکا و متحدانش در پرتو ممانعت همه‌جانبه از دستیابی دشمنان این کشور به سلاح کشتار جمعی بود (National Security Strategy, 2006: 18-25). یک فصل کامل از این راهبرد امنیتی به تمجید دموکراسی به‌عنوان پادزهر تروریسم جهانی پرداخته بود؛ و درصدد بود تا با هدایت اقدامات بین‌المللی

1. Prevention

2. National Strategy to Combat Weapons of Mass Destruction

برای پایان دادن به استبداد و ترویج دموکراسی اثربخش، آزادی را در جهان گسترش دهد (National Security Strategy 2006: 3).

تصریح گزینه پیشگیری/پیشدستی در سند راهبرد امنیت ملی ۲۰۰۲ و جاه‌طلبی گسترده این سند، مباحثات وسیعی را در محافل داخلی و بین‌المللی، مطرح کرد. کاندولیزا رایس، مشاور امنیت ملی بوش استدلال کرد که پیشگیری/پیشدستی فقط یکی از گزینه‌های راهبردی پیش روی ایالات متحده در جنگ با تروریسم است که به‌منزله آخرین گزینه، زمانی به‌کار می‌رود که تهدید بسیار شدید باشد و همه راه‌های دیگر مواجهه با آن، به‌کار گرفته شده و نتیجه نداده باشد (Rice, 2002). این اظهارات مشروط و محدودکننده کارگزاران رسمی دولت بوش، تلاش برای برطرف کردن آنچه از نظر آنها، تصور غلط از سیاست کاربرد زور در سند ۲۰۰۲ تلقی می‌شد، بود. با وجود این تلاش‌ها، آیا حکومت در استفاده عملی از این گزینه راهبردی، کنترل‌شدنی بود؟

۳.۲. راهبرد امنیت ملی بوش در عمل: کارزار افغانستان، عراق

نه روز پس از حملات ۱۱ سپتامبر، بوش با اعلام القاعده به‌عنوان متهم اصلی حملات، از طالبان افغانستان خواست، رهبران این سازمان را تحویل دهد. در پی رد این درخواست، دولت بوش در عزم خود مبنی بر حذف طالبان از قدرت مصمم شد؛ و در ۷ اکتبر، بمباران پایگاه‌های افغانستان را آغاز کرد (Katzman, 2013: 7). در حقیقت، پس از حملات تروریستی ۱۱ سپتامبر، حکومت بوش بر آن بود به‌تدریج با تصمیمات و اقدامات ویژه، الگوی بین‌المللی مبتنی بر حق استفاده از نیروی نظامی در جنگ فراگیر علیه ترور را ارائه کند. در این رویکرد، خواستار تأیید سازمان ملل شد؛ و در نتیجه‌ای کمتر از انتظار، به قطعنامه ۱۳۶۸ شورای امنیت دست یافت. این قطعنامه، که شورا در آن آمادگی خود را برای اتخاذ هرگونه اقدام لازم به‌منظور پاسخ‌گویی به حملات تروریستی ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ اعلام کرده بود (Security Council, 2001)، به‌مثابه مجوز موسع ملل متحد برای اقدام نظامی در واکنش به حملات مشابه تفسیر شد. با این حال، قطعنامه، نه مجوز عملیات برکناری طالبان بود، و نه به‌طور خاص به فصل ۷ منشور و واکنش به تهدیدهای علیه صلح و امنیت بین‌المللی، اشاره داشت (Katzman, 2013: 8).

در هر حال، تهاجم ایالات متحده به افغانستان، حمایت‌هایی را مبنی بر آن‌که اقدام به اعمال حق دفاع از خود در برابر یک حمله مسلحانه بوده است، کسب کرد.^۱ شورای امنیت نیز

۱. بریتانیا، خود به‌طور مستقیم در حملات هوایی علیه افغانستان مشارکت کرد و دسترسی به حریم هوایی و تجهیزات نه‌تنها از سوی هم‌پیمانان ناتو، بلکه از سوی ملت‌هایی مانند گرجستان، عمان، پاکستان، قطر، عربستان سعودی، ترکیه و ازبکستان

با صدور قطعنامه‌های بعدی آثار این حمله و نتایج آن را تأیید کرد (Security Council, 2001). برای حامیان رهنامه بوش و جنگ پیشگیرانه، کارزار افغانستان هرچند واکنشی قاطع و شدید به اعمال تروریستی بود، اما آن‌گونه که انتظار می‌رفت، برای پیشگیری از دستیابی دولت‌های شرور به سلاح هسته‌ای کافی و مؤثر نبود. اقدام مؤثرتر در این مورد، جنگ پیشگیرانه بود که نه تنها تهدید مستقیم را از میان می‌برد، بلکه عاملان گسترش سلاح‌های کشتار جمعی را هم از این کار بازمی‌داشت، و به سیاست پیشگیرانه جدید نیز اعتبار می‌بخشید (Press-Barnathan, 2004: 202). از این دیدگاه، جنگ عراق، نمود واقعی راهبرد پیشگیرانه بوش بود.

در ۱۹ مارس ۲۰۰۳ فقط چند ساعت پس از صدور دستور نخستین حمله به عراق، بوش در پیامی به مردم آمریکا آغاز این جنگ را به حوادث ۱۱ سپتامبر ربط داد. وی از این رخداد برای توجیه حمله به عراق کمک گرفت، درحالی‌که مدرکی مبنی بر ارتباط بین عراق و القاعده وجود نداشت (Warren & Bode, 2014: 67). با این حمله، بار دیگر جنگ پیشگیرانه جایگزین پیشدستی شد. در حقیقت، حکومت بوش در پی گسترش مفهوم پیشدستی، به‌گونه‌ای بود که عملیات نظامی پیشگیرانه را نیز در برگیرد (Enriquez, 2004: 36)، تا بستر پذیرش آن برای جامعه بین‌الملل، در محدوده مفهوم قابل تحمل‌تر پیشدستی، مهیا شود. صرف‌نظر از شباهت‌ها و تفاوت‌های پیشگیری و پیشدستی، و تلاش ظاهری دولت بوش برای درهم آمیختن این دو مفهوم، بدیهی است آنچه در واقع در رهنامه بوش پی‌گیری می‌شد، راهبرد جنگ پیشگیرانه بود.

۴. کاربرد زور در راهبرد امنیتی دولت اوباما

هرچند، انتخاب اوباما در ۲۰۰۸ تغییرات مهمی را در سیاست خارجی و رویکرد کلی به مسائل بین‌المللی نوید می‌داد، انتشار سند راهبرد امنیت ملی او در ۲۰۱۰ نشان داد که موضع اوباما در زمینه کاربرد زور نسبت به دیدگاه بوش، تغییر ماهوی نداشت. این سند با اعلام موضع رسمی حکومت در زمینه کاربرد زور و تداوم مبارزه با القاعده، رویکرد دوگانه‌ای را که پیشتر در بیانیه‌های اوباما در زمینه کاربرد زور وجود داشت، تصریح و تثبیت کرد. اوباما ادعا می‌کرد، در پی ساماندهی و اعاده موقعیت ایالات متحده به دور از آنچه انحرافات مسلم در

فراهم شد. کشورهایمانند چین، مصر و روسیه نیز حمایت خود را از اقدام ایالات متحده اعلام کردند. ۵۶ کشور عضو سازمان کنفرانس اسلامی از ایالات متحده خواستند واکنش نظامی خود را به فراتر از افغانستان گسترش ندهد، اما هیچ انتقادی از عملیات نظامی علیه افغانستان نکردند.

کاربرد یکجانبه زور، می‌پنداشت، بود (Obama, 2010). این امر مستلزم حفاظت از «قدرت نرم» و توانایی ایالات متحده در جلب حمایت برای رهبری الگوی اخلاقی بود (Nye Jr., 2004). در اصل، اوباما می‌کوشید از قدرت نرم ایالات متحده و رهبری موفق جهانی به‌منابه ابزاری برای نمایاندن الزام و تعهد به دموکراسی، حقوق بشر و حاکمیت قانون بهره گیرد. او در ۲۰۰۹ طی سخنرانی در جلسه مشترک کنگره اظهار داشت: «هیچ نیرویی در جهان قدرتمندتر از امریکا وجود ندارد. . . . زندگی با ارزش‌هایمان، ما را ایمن‌تر و قوی‌تر می‌کند» (Obama, 2009).

در ۲۰۰۸ اوباما در پاسخ به پرسش انجمن امریکایی حقوق بین‌الملل^۱ درباره سیاست توسل به زور پیشدستانه سلف خود چنین پاسخ داد: «در استفاده یکجانبه از زور برای حمایت از مردم امریکا و منافع حیاتی‌مان هرگاه که مورد حمله یا تهدید فوری باشیم، اگر لازم باشد تأمل نخواهم کرد. . . . شرایطی فراتر از دفاع از خود مثل. . . . مقابله با بی‌رحمی‌های گسترده وجود دارد، که در آنها من آمادگی کامل خواهم داشت، به‌کارگیری زور را مورد توجه قرار دهم. در کاربرد زور برای وضعیت‌های غیر از دفاع از خود، باید تلاش کنیم حمایت آشکار و مشارکت دیگران را جلب کنیم» (Woodward, 2010: 65). بدین ترتیب، با وجود حذف عبارت «توسل به زور پیشدستانه» از این پاسخ و مهم جلوه دادن حمایت چندجانبه برای کاربرد زور، حق ویژه ایالات متحده در استفاده یکجانبه از زور، همچنان محفوظ بود. سند ۲۰۱۰ با اشاره مکرر به اهمیت همکاری بین‌المللی و التزام به هنجارهای بین‌المللی و حاکمیت قانون وانمود می‌کرد که متفاوت از سند بوش تدوین شده است (Obama, 2010: 2). در سرتاسر سند توجه آشکاری به تعامل با جامعه بین‌الملل، از راه اتخاذ رویکرد چندجانبه‌گرایی وجود داشت (Gray, 2010: 32). این تأکید، با تبیین تعهدات چندجانبه‌گرایی راهبردی، و اشاره‌های صریح به حقوق بین‌الملل و استفاده چندباره از واژه‌های هنجارهای بین‌المللی و معیارهای بین‌المللی همراه بود.

با وجود این ملاحظات، سند تأکید داشت: «ایالات متحده باید حق خود را برای اقدام یکجانبه در مواردی که برای دفاع از ملت و منافعش لازم باشد، حفظ کند، اما در عین حال از قوانین حاکم بر کاربرد زور نیز حمایت کند» (Obama, 2010: 22). این پیش‌بینی‌های احتیاطی آشکار در قالب واژه‌ها و عبارت‌بندی‌ها، حاکی از تمایل به حفظ منزلت هژمونیک بود. همان‌گونه که کریستین گری گفته است، ادبیات به‌کاررفته، نشان از تعهد و التزام تا حدی ضعیف به هنجارهای بین‌المللی داشت (Gray, 2011: 48). هرچند، برخلاف راهبردهای بوش، موضع اوباما در مورد کاربرد پیشگیرانه/پیشدستانه زور صریح نبود، در ارائه دلایل قانونی

1. American Society of International Law (ASIL)

توسل به زور مصمم تر بنظر می‌آید. این استدلال‌ها با درآمیختن مفاهیم پیشدستی و پیشگیری به‌ویژه در خصوص مفهوم فوریت، به گسترش دامنه دفاع از خود می‌انجامد (Obama, 2010: 22) و با آن‌که، بنا به گفته برنان، مشاور اوباما در امور مبارزه با تروریسم، که گفته بود، «در مواردی که ثابت شود روش‌ها و شیوه‌های حکومت پیشین، کارآمد بوده و امنیت ما را افزایش داده است، آن را ادامه خواهیم داد» رویکرد حکومت او در این باره را می‌توان عمل‌گرا توصیف کرد (Brennan, 2011). پیامدهای این رویکرد، با هر هدف و نیتی که داشت، بسیاری از سیاست‌های بوش را تداعی می‌کرد (Warren & Bode, 2014: 83). سرانجام، با آن‌که هرگز به‌صراحت بیان نشد، تدوین مبهم قواعد مربوط به کاربرد زور در حکومت اوباما، حاکی از تداوم بی‌صدای اصول و انگاره‌های کاربرد پیشگیرانه/پیشدستانه دکترین بوش بود. حمایت نکردن آشکار اوباما، نه تنها به دلیل ماهیت بحث‌انگیز این اصول، بلکه می‌تواند ناشی از ضعف استدلال‌هایی باشد که آن‌ها را در حقوق بین‌الملل پذیرفته شده می‌پندارد (Gray, 2011: 50).

۴.۱. توسل به سنت جنگ عادلانه در دوران اوباما

حکومت اوباما بازتفسیر متمایزی از کاربرد یکجانبه زور برای مقاصد بشردوستانه را بر مبنای ازسرگیری سنت جنگ عادلانه اشاعه داد، که این می‌تواند به‌منزله کوشش برای تعیین دستور کار حقوقی بین‌المللی و بازتعریف نظام حقوق جنگ منشور ملل متحد تلقی شود. در سنت جنگ عادلانه، که با معیارهای اخلاقی کاربرد زور مرتبط است (Johnson, 2014)، برای عادلانه بودن جنگ وجود سه اصل ضروری است: ۱. داشتن دلیل منطقی و توجیه‌پذیر که به‌طور معمول دفاع از خود در برابر حمله خارجی و حمایت از افراد بی‌گناه در مقابل اعمال بی‌رحمانه، از آن جمله است؛ ۲. هدف جنگ محدود به علت آن باشد، و انگیزه‌های پنهانی مانند انتقام یا قدرت در میان نباشد؛ ۳. جنگ‌های عادلانه باید مجوز مشروع داشته باشند (Walzer, 2006: 107). بسیاری از استدلال‌های مربوط به جنگ عادلانه، در حقوق بین‌الملل پذیرفته نیست. در شصتمین اجلاس سالانه مجمع عمومی در ۲۰۰۵ که اجلاس جهانی نام گرفت نیز، حمایت گسترده جامعه بین‌الملل را کسب نکرد؛ و نتیجه اجلاس، رجوع به مفهوم مسئولیت حمایت^۱ بود که کاربرد چندجانبه زور با حکم صریح شورای امنیت را جایز می‌داند (Warren & Bode, 2014: 97). بدین ترتیب، حکومت اوباما با انتخاب سنت جنگ عادلانه برای توجیه مداخله بشردوستانه، به گزینه‌ای مشروعیت می‌داد که از الزامات حقوق بین‌الملل تبعیت نمی‌کرد. نکته قابل تأمل‌تر در این باره آن است که عملکرد حکومت حتی در استفاده از این سنت برای توجیه کاربرد زور در بحران لیبی و سوریه متفاوت بود.

در لیبی که با شروع بهار عربی، شاهد تظاهرات گسترده مردمی علیه حکومت قذافی بود، در فوریه ۲۰۱۱ قذافی دستور حملات هوایی و زمینی علیه مردم را صادر کرد. شورای امنیت سازمان ملل با صدور قطعنامه شماره ۱۹۷۰ و وضع تحریم‌های مالی و برقراری تحریم تسلیحاتی، اقدام حکومت را محکوم کرد. با این حال، دستگاه حکومتی در مارس ۲۰۱۱ اقدام به قتل عام شورشیان در بنغازی کرد. شورا، در واکنشی دیگر قطعنامه شماره ۱۹۷۳ را صادر کرد؛ در آن طرفین را به آتش‌بس فراخواند، یک منطقه پرواز ممنوع را بر فراز سرزمین لیبی اعلام کرد، و به دولت‌های عضو اجازه داد همه اقدامات لازم . . . را در حمایت از شهروندان و مناطق مسکونی در معرض تهدید حمله، از جمله بنغازی به‌عمل آورند (Security Council, Mar. 2011). با محقق نشدن مطالبات این قطعنامه و ادامه کشتار شهروندان غیرنظامی، ائتلافی چندجانبه با فرماندهی ناتو و همدستی قطر و امارات متحده عربی شکل گرفت. عملیات، با حملات هوایی و دریایی علیه اهداف و زیرساخت‌های نظامی لیبی در ۱۹ مارس ۲۰۱۱ انجام شد (Warren & Bode, 2014: 99). دولت اواما از مراحل اولیه بحران، با محکوم کردن خشونت علیه غیرنظامیان، و با اشاره صریح به مسئولیت برای حمایت، خواستار حمایت جامعه بین‌المللی شده بود؛ و همزمان، به‌صراحت از مسئولان اجرایی خود خواسته بود تمام گزینه‌های لازم برای پاسخ‌گویی به این بحران را در نظر گیرند (Obama, 2011). به این ترتیب، اواما در تلاش بود تا احساس خشم امریکایی و در نظر گرفتن گستره کامل گزینه‌ها را در چارچوب خشم فراگیر جامعه بین‌الملل جای دهد، و به‌کارگیری زور با حمایت جهانی را به‌عنوان ضابطه علت مشروع جنگ عادلانه، اقامه کند. نکته مهم دیگر این بود که اواما بدون توجه به سنجه صلاحیت برحق، یعنی بدون مجوز کنگره تصمیم به مشارکت در اقدام قهرآمیز علیه لیبی گرفت.

به هر حال، رویکرد اواما در واکنش به بحران سوریه متفاوت بود، و گستره متنوعی از ابزارها از فشار دیپلماتیک و تحریم تا تهدید نظامی را در برداشت (اسلامی و داوند، ۱۳۹۷: ۸۴۲). در این کشور، تظاهرات مسالمت‌آمیز برای کناره‌گیری بشار اسد و تغییر رژیم، از آوریل ۲۰۱۱ با خشونت و واکنش‌های مسلحانه نیروهای حکومتی مواجه بود. در اوایل ۲۰۱۲ با مسلح شدن شورشیان، وضعیت به جنگ داخلی نامتقارن تبدیل شد. در دسامبر ۲۰۱۳، برآوردها حاکی از جان باختن بیش از ۱۳۰۰۰۰ تن و گریختن دو میلیون پناهنده از سوریه به کشورهای همسایه بود (Death Toll in Syria, 2013). این همه، منجر به آن نشده بود تا حکومت اواما بین سال‌های ۲۰۱۱ و ۲۰۱۲ کاربرد زور در سوریه را به‌طور جدی موردنظر قرار دهد. در ۲۱ اوت ۲۰۱۳، در پی حمله شیمیایی نیروهای حکومتی به حومه شهر دمشق و کشته شدن دست‌کم ۳۵۵ نفر، این رویکرد به‌طور چشمگیری تغییر کرد (Syrian Chemical Attack, 2013). پس از

این حمله، اوباما برای مجازات رژیم سوریه به دلیل نقض حقوق بین‌الملل و به‌منظور خاتمه دادن به کشتار و خونریزی، در اول سپتامبر ۲۰۱۳ درخواست مجوز به‌کارگیری زور علیه سوریه را در کنگره مطرح کرد. با وجود توجیه اخلاقی موضوع، اقدام یکجانبه خارج از چارچوب منشور ملل متحد حتی بنا به دلایل مشروع، رژیم منشور را تضعیف می‌کند، و آزادی عمل را برای سایر دولت‌های عضو فراهم می‌سازد تا در شرایط دیگر به این رویه روی آورند. چنانچه، توجیه اوباما تنبیه کردن حکومت سوریه برای نقض مکرر حقوق بین‌الملل بوده باشد، آیا بی‌اعتنایی او به قانونی بودن اقدامش، نقض توجیه آن نیست؟

با فرض نامشخص بودن مبنای حقوقی اقدام نظامی در سوریه، سنت جنگ عادلانه کجای معادله قرار می‌گرفت؟ چرا استفاده از سلاح شیمیایی باید به‌عنوان دلیل مشروع برای مداخله به‌کار رود، درحالی‌که تا اوت ۲۰۱۳ بیش از ۱۰۰۰۰۰ نفر در درگیری سوریه جان باخته بودند (Syria Death Toll, 2013). با وجود دلیل موجه قطعی برای مداخله بشردوستانه در سوریه، آیا این دلیل خیلی پیشتر از حمله شیمیایی محقق نشده بود؟ هنگامی که حتی، بمباران یکسره حلب از سوی رژیم سوریه در نیمه دسامبر ۲۰۱۳ نیز، به تغییر سیاست اوباما منجر نشد، تردیدهایی مبنی بر فردی بودن انگیزه مداخله یا به اصطلاح، خط قرمز اوباما پیش آمد (Warren & Bode, 2014: 105). با وجود آن‌که اوباما در گفتار، جنگ با ترور و گزینه‌های پیشدستی/پیشگیری بوش را کنار گذاشته بود، و با طرح ملاحظات بشردوستانه و چندجانبه‌گرایی تعهد خود را به رهبری اخلاقی اعلام می‌کرد، سیاست کاربرد زور او نیز، تلاش برای ارائه تفسیر جدیدی از رژیم حقوق جنگ منشور ملل متحد بود تا به‌واسطه آن، محدودیت‌های کاربرد یکجانبه زور را تضعیف کند. از این راه می‌توانست انعطاف‌پذیری آن را در مورد تهدیدهای ناشی از تروریسم و سلاح کشتار جمعی افزایش دهد.

با بهره‌گیری از نظریه واقع‌گرایی نوکلاسیک، اسناد راهبرد امنیت ملی ایالات متحده در دوران زمامداری بوش و اوباما از دو منظر تهدیدهای ادراکی علیه امنیت ملی این کشور و مقابله با آنها با در نظر گرفتن نقشی که در این اسناد برای ایالات متحده در نظام بین‌الملل فرض شده بود، بررسی شد. طبق گزاره‌های واقع‌گرایی نوکلاسیک، دولت‌ها سیاست خارجی خود را براساس درکی که از قدرت نسبی آنها در نظام بین‌الملل وجود دارد، شکل می‌دهند. در تمامی موضع‌گیری‌های رسمی، تصور نقش رهبری جهانی برای ایالات متحده مبتنی بر این اندیشه است که پس از پایان جنگ سرد این کشور در قیاس با سایر کشورها در موقعیت برجسته‌ای قرار داشته و هیچ چالش واقعی برای قدرت ایالات متحده وجود نداشته است. از این دیدگاه، رهبری پردازش نگرانی‌های جهانی به ایالات متحده، به‌عنوان یک هژمون سپرده می‌شد، زیرا تنها دولت توانمند و با تمایلی بود که منابع لازم برای ایجاد و پیش بردن یک نظام

بین‌المللی متعهد به حقوق بین‌الملل، دموکراسی و ارتقای حقوق بشر را در اختیار داشت (Koh, 2003: 1486). با تکیه بر این اندیشه استثنای تعریف کند که این کشور را قادر می‌ساخت امتیاز هژمونی^۱ خود را به‌طور گسترده، و با محدودیت‌های اندک اعمال کند، رژیمی که با ساختار یک نظام قانونی بین‌المللی سلطه‌جویانه بالقوه یا حقوق بین‌الملل هژمونیک سازگار باشد.

۵. سیاست امنیتی امریکا و حقوق بین‌الملل هژمونیک

رهیافت غالب در روابط بین‌الملل حاکی از آن است که هرگاه هژمون‌ها حقوق بین‌الملل را مغایر منافع خود بیندارند، آن را نادیده می‌گیرند و در مواقع نیاز، از حقوق موجود برای پیشبرد منافعشان بهره می‌جویند. چنانچه بخواهیم از رویکرد واقع‌گرایی که حقوق بین‌الملل را در برابر سیاست تنزل می‌دهد و آن را آلت دست و محصول سیاست می‌داند فراتر رویم، باید بپذیریم رابطه این دو بسیار پیچیده است، به‌گونه‌ای که دولت‌های مسلط همواره قادر نیستند قدرت سیاسی خود را به حقوق تبدیل کنند (Kinacioğlu, 2012: 68). از این‌رو، ناگزیر به بازتفسیر حقوق موجود بسنده می‌کنند. نخستین ویژگی حقوق بین‌الملل هژمونیک^۲ آن است که هژمون نقش برجسته‌ای در فرایندهای شکل‌گیری حقوق دارد (Vagts, 2001: 873). این نقش به‌سادگی، هژمون را وامی‌دارد برای تعیین دستور کار حقوقی بین‌المللی تلاش کند. در گفتمان شکل‌گرفته پس از حوادث ۱۱ سپتامبر، بی‌تردید ایالات متحده دستور کار بین‌المللی در زمینه کاربرد زور را مشخص می‌کرد. البته در این مورد از پشتیبانی ملل متحد بی‌بهره نبود. به‌طوری‌که کوفی عنان دبیر کل وقت ملل متحد در ۲۰۰۳ اظهار داشت: «کافی نیست یکجانبه‌گرایی از جمله اقدام نظامی پیشدستانه بدون اجازه شورای امنیت، تقبیح شود. مگر آن‌که ما نیز با نگرانی‌هایی که برخی دولت‌ها مانند ایالات متحده به‌تنهایی حس می‌کنند و به اتخاذ اقدام یکجانبه منجر می‌شود، مواجه باشیم» (Annan, 2003).

بازتاب چنین توجهی از سوی جامعه بین‌الملل، پذیرش موقت دفاع از خود پیشدستانه و رد آشکار دفاع از خود پیشگیرانه در سه سند مهم بین‌المللی بود. سند نخست، گزارش ۲۰۰۵

۱. هژمونی را می‌توان مبارزه برای رهبری یا برتری بنیادی یک یا چند دولت بر سایر دولت‌ها تعریف کرد (Ginther, 1995: 685). ماهیت اصلی هژمونی، اختلاف و نابرابری قدرت سیاسی میان دولت‌هاست که به تفاوت در قابلیت‌های نظامی، اقتصادی، جامعه‌شناختی و فنی منجر می‌شود، و به هژمون امکان می‌دهد تا ساختار سلسله‌مراتبی قدرت در نظام جهانی را تعیین کند. به‌نظر می‌رسد ساختار نظام بین‌الملل با سقوط اتحاد جماهیر شوروی و پیدایش ایالات متحده به‌عنوان تنها ابرقدرت، با وجود نظرهای مخالف، ویژگی‌های یک هژمونی یکجانبه جهانی همچون امریکا را پیدا کرد (Mearsheimer, 2001: 41).

دبیر کل با عنوان «در آزادی وسیع تر^۱: به سوی توسعه، امنیت و حقوق بشر برای همه»، حق محدود دفاع از خود پیشدستانه را به رسمیت شناخت، و اعلام کرد: «ماده ۵۱ که حق ذاتی دولت‌ها در دفاع از خود در برابر حمله مسلحانه را تأمین می‌کند، تهدیدهای حتمی و فوری را به‌طور کامل پوشش می‌دهد، و حقوقدانان از مدت‌ها پیش تأیید کرده‌اند که این ماده، حمله قریب‌الوقوع را همانند حمله از پیش رخ داده در نظر می‌گیرد» (Security Council, 2005: Add.3, par.124). دومین سند، گزارش سال ۲۰۰۵ هیأت عالی‌رتبه درباره تهدیدها، چالش‌ها و تغییر^۲ بود که پس از مداخله یکجانبه در کوزوو، با هدف ارائه راهکار برای تقویت سیستم امنیت دسته‌جمعی ملل متحد تدوین شده بود. این سند، به حق دفاع از خود پیشدستانه در صورتی که «تهدید به حمله فوری باشد، هیچ راه‌حل دیگری برای دفع آن نباشد و ضابطه تناسب اقدام رعایت شود»، اشاره داشت (High-Level Panel on Threats, 2004: par.188).

در مقابل، هر دو گزارش به‌طور آشکار حق یکجانبه استفاده پیشگیرانه از زور در واکنش به تهدیدهای احتمالی موجود را در اختیار و صلاحیت شورای امنیت قرار می‌داد. به‌ویژه، گزارش هیأت عالی‌رتبه، در مورد خطرهای این نوع اقدام برای حقوق بین‌الملل تصریح می‌کرد: «اگر استدلال‌های پذیرفتنی برای اقدام نظامی پیشگیرانه وجود داشته باشد که با شواهد مناسبی حمایت شود، باید به شورای امنیت، به‌عنوان تنها نهادی که می‌تواند مجوز چنین اقدامی را صادر کند، ارائه شود»^۳ (High-Level Panel on Threats, 2004: par.190-191). سند سوم، سند نهایی اجلاس سران در ۲۰۰۵ بود که هیچ نکته جدیدی در زمینه ماده ۵۱ نداشت و تنها بر کفایت «مفاد منشور، برای مواجهه با طیف وسیع تهدیدهای علیه صلح و امنیت بین‌المللی»، تأکید داشت (General Assembly, 2005: par.79). بدین ترتیب، هرگونه تفسیر موسع از این ماده را رد می‌کرد. این بیانگر آن است که به‌دلیل وضعیت نامطمئن که حتی حق دفاع از خود پیشدستانه مبتنی بر حتمی بودن تهدید در حقوق بین‌الملل دارد، دولت‌های عضو موافق نبودند به تهدیدهای حتمی به‌عنوان بخشی از ماده دفاع از خود اشاره شود. هرچند اقدامات حکومت بوش و اوباما دستور کار و نگرش جامعه بین‌الملل را درباره وضعیت فعلی ماده ۵۱ تعیین کرد، اما دیدگاه آنها نتوانست حمایت فراگیر به‌ویژه در مورد شمول حق دفاع از

1. In Larger Freedom

2. High-Level Panel on Threats, Challenges and Change

۳. سند ادامه می‌دهد: «... چنانچه شورا چنین تصمیمی اتخاذ نکند، به‌طور قطع مجال پی‌گیری سایر راهبردها از جمله اقتناع، مذاکره، بازدارندگی، مهار و توجه دوباره به گزینه نظامی، باقی خواهد بود. پاسخ آنهایی که با چنین واکنشی صبوری نمی‌کنند، باید این باشد که در جهان آینده از تصور تهدیدهای بالقوه، خطر قانونی دانستن اقدام پیشگیرانه یکجانبه جدای از اقدام جمعی، برای نظم جهانی و همچنین برای اصل عدم مداخله، که نظم جهانی همچنان بر آن استوار است، بسیار جدی‌تر خواهد بود. اعطای مجوز برای یکی، درحکم صدورمجوز برای همه است».

خود پیشگیرانه یکجانبه در مواجهه با تهدیدهای احتمالی را کسب کند. دومین ویژگی حقوق بین‌الملل هژمونیک، ابهام قواعد و شرایط کاربرد آنهاست. هژمون به‌طور معمول برای حفظ آزادی عمل خود، تمایلی به پی‌گیری محدودیت‌های حقوق قراردادی و عرفی ندارد (Alvarez, 2003: 873)، بلکه قواعد مهم‌تری را که با آنها موافق است، مبهم می‌گذارد تا در آینده هرگاه که مناسب دانست، به دلخواه تفسیر و اعمال کند. (Vagts, 2001: 846) قواعد حاکم بر کاربرد زور در دوره بوش و شاید حتی بیشتر از آن در دوره اوپاما، عامدانه مبهم مانده بود (Alvarez, 2003: 881). راهبرد امنیت ملی ۲۰۰۲ همانند رهنامه بوش با این‌که در مورد دشمنان (تروریست‌ها، دولت‌های شرور) به‌طور کامل روشن بود، درباره آنچه قرار بود ملاک تصمیم‌گیری رهبری ملی ایالات متحده در اتخاذ اقدام نظامی پیشدستانه علیه سلاح کشتار جمعی باشد، به‌طور آشکار عاری از توضیح بود (Bunn, 2003: 7). به بیان دیگر، میزان تهدیدی را که به اقدام پیشگیرانه/پیشدستانه منجر می‌شد، مشخص نکرده بود، و تنها تصریح کرده بود: «هرچه تهدید، شدیدتر و خطر بی‌کنش بودن ما بیشتر باشد، الزام به اتخاذ اقدام پیش‌بینانه در دفاع از خود، بیشتر خواهد بود» (Bush, 2002: 15). افزون‌بر این، راهبرد امنیت ملی ۲۰۰۲ سطح مدرک لازم برای اثبات ادعای وجود حق ذاتی دفاع از خود و نیز زمان ارائه آن را معین نکرده بود. سرانجام، در مورد ضوابط لازم برای نسبت دادن اعمال تجاوزکارانه بازیگران غیردولتی به مسئولیت دولتی نیز، مبهم بود (Alvarez, 2003: 881).

این ابهامات در سند راهبردی ۲۰۱۰ حکومت اوپاما نیز، مشهود بود. برای مثال، با آن‌که در زمان تدوین سند، برنامه وسیع پهبادی حکومت در بالاترین سطح فعالیت خود بود، اشاره جداگانه‌ای به آن نشده بود. حتی مقامات رده بالای حکومت، در اظهارات درباره وضعیت حقوقی برنامه پهبادها، با آن‌که روش‌های هدف‌گیری آنها را در راستای حقوق بین‌الملل می‌دانستند، قواعد استنادشدنی را مشخص نمی‌کردند. در واقع، حکومت اوپاما هیچ‌گاه تلاش نکرد تا قواعد حقوقی دقیق کاربرد پهبادها را توضیح دهد. نتیجه کلی این ابهامات، ایالات متحده را قادر می‌ساخت، زمان اقدام به دفاع از خود و واکنش به اعمال تروریستی را به صلاحدید و براساس شواهد موردنظر خود تعیین کند.

براساس ویژگی سوم، هژمون به‌طور بالقوه یا بالفعل به حقوقی استثنایی دست می‌یابد که قدرت‌های کوچک‌تر، از آن برخوردار نیستند. حقوق بین‌الملل هژمونیک با دادن این حقوق استثنایی به هژمون چه به‌طور رسمی یا غیررسمی، یکی از اصلی‌ترین قواعد نظام حقوق بین‌الملل یعنی اصل برابری حاکمیت دولت‌ها را نقض می‌کند (Vagts, 2001: 845). ناگفته نماند که استدلال دیگری هم وجود دارد، مبنی بر این‌که نظام حقوقی بین‌المللی در موارد

بسیاری همچون پذیرش قدرت وتو برای پنج عضو ملل متحد، از اصل برابری حاکمیت دولت‌ها عدول کرده است، گویی همه دولت‌ها در برابر قانون برابر نیستند (Benvenisti, 2004: 694). از این رو، شناسایی نابرابری حقوقی میان دولت‌ها، در چارچوب رژیم حقوق بین‌الملل هژمونیک، به‌طور حتمی خلاف ساختار رایج نظام موجود، تلقی نمی‌شود. با این همه، بدیهی است که رهنامه بوش و سیاست‌های او، نابرابری توافقی موجود نظام را با فشار بیشتری در جهت موقعیت استثنایی بالفعل ایالات متحده در زمینه حقوق جنگ پیش بردند (Farer, 2002: 360). با آن‌که، اظهارات محدودکننده او، با ما در مورد کاربرد زور از سوی دولت‌های دیگر با صراحت کمتری همراه بود، او تلاش می‌کرد این کاستی را با اشارات مکرر به استثنای امریکایی جبران کند: «این‌که امریکا بسیار مشتاق است خود را در امور کشورهای دیگر به‌طور کامل درگیر کند. . . . برای جهان خطری ندارد. خطر آن است که ایالات متحده. . . با کنار کشیدن خود، خلأیی را در رهبری به‌وجود آورد که هیچ ملت دیگری آماده به عهده گرفتن آن نیست. . . من معتقدم امریکا، استثنایی و بی‌نظیر است، زیرا ما با فدا کردن جان و مال خود، تمایل خویش را نه تنها برای دفاع از منافع محدود خود، بلکه در دفاع از منافع همه، نشان داده‌ایم» (Warren & Bode, 2014: 150). این اعتقاد لجام‌گسیخته، بی‌تردید در شرایط حقوق بین‌الملل هژمونیک، پیچیدگی‌های بسیاری را سبب می‌شود که در نهایت، به تحقق بیشتر هدف‌های اساسی ایالات متحده می‌انجامد. چنین باوری، نه تنها به این دلیل است که امریکا تنها دولتی است که می‌تواند گسترش محدودده حقوق بین‌الملل را به نفع خود تفسیر کند، بلکه تنها دولتی است که این کار را براساس انگیزه رهبری انجام می‌دهد.

۶. نتیجه

پس از فروپاشی شوروی، امریکا از یک ابرقدرت به تنها فرا ابرقدرت^۱ با منزلت هژمونیک تبدیل شد و رهبران ایالات متحده در پرتو گفتمان برآمده از حوادث ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱، فرصت مناسبی یافتند تا با روی آوردن به یکجانبه‌گرایی و فاصله گرفتن از چندجانبه‌گرایی، حس استثناگرایی و شکل‌دهی هژمونی امریکا بر جهان را که از دیرباز وجود داشت، جانی تازه بخشند. ساختار رهنامه بوش و تداوم بسیاری از گزاره‌های آن در سیاست کاربرد زور حکومت او، با ما، تفسیری از رژیم حقوق جنگ منشور ارائه می‌داد که ایالات متحده را از آزادی عمل استثنایی در زمینه کاربرد زور، منتفع می‌ساخت. درحالی‌که برخی مفسران این چشم‌انداز را تهدیدی علیه اقتدار مرجعیت حقوقی بین‌المللی و سوء استفاده هژمون از آن می‌پنداشتند، برخی دیگر آن را پیش نیاز فعالیت در محیط امنیتی پسا یازده سپتامبر می‌دانستند.

استدلال آنها این بود که ایالات متحده در صدد است از قدرت هژمونیک خود برای ارتقای معیارهای مشترک حقوق و حکمرانی استفاده کند. در حقیقت، به باور آنها، بین‌نگرانی‌های امریکا و جامعه بین‌الملل در زمینه تهدیدهای ناشی از گسترش سلاح‌های کشتار جمعی و تروریسم جهانی، همپوشانی مستحکمی وجود داشت که با تصویب شورای امنیت و تحمیل سیاست‌های گسترده مبارزه با تروریسم بر اعضای ملل متحد طی قطعنامه ۱۳۷۳ مورد تأکید قرار گرفته بود. در نتیجه، اقدامات ایالات متحده در بازتفسیر رژیم کاربرد زور به‌منظور پیشبرد مبارزه علیه گسترش سلاح‌های کشتار جمعی و تروریسم، به یقین خودبینانه نبود، بلکه تعهد به اعاده وضع موجود، در گستره‌ای وسیع‌تر بود. بنابراین، آنچه را که برخی یکجانبه‌گرایی هژمونیک تلقی می‌کنند، گروهی دیگر بیشتر نشانه رهبری جامعه می‌دانند. از سوی دیگر، برای عینیت یافتن تفسیری جدید از رژیم حقوق جنگ منشور، همانند شکل‌گیری قواعد جدید عرفی در سایر زمینه‌های حقوق بین‌الملل، باید منتظر ماند تا در بستر زمان و رویه یکسان و مستمر دولت‌ها، عنصر معنوی آن، یعنی «اعتقاد به جنبه الزام‌آور بودن» یا «نظر عمومی مورد قبول حقوقدانان»^۱ نیز، شکل گیرد. این در حالی است که ابهام آگاهانه در بیشتر اظهارات نمایندگان دولت‌ها و بیانیه‌های شورای امنیت مشخص می‌کند که جامعه بین‌الملل تا پذیرفتن تفسیر تکاملی از قواعد کاربرد زور فاصله زیادی دارد.

ارزیابی نهایی میراث ریاست جمهوری بوش و اوباما، گواه آن است که حکومت بوش، در تلاش برای ایجاد تغییرات دموکراتیک در خاورمیانه، در باتلاق عراق گرفتار شد، در افغانستان ناکام ماند، و رهنامه بوش از اعتبار ساقط شد. هرچند، اوباما بارها با انتقاد از رویکرد یکجانبه‌گرایانه بوش، در تلاش بود که وانمود کند از روش سلف خود فاصله گرفته است، اما رویکرد او در زمینه کاربرد زور، همانند بوش خطر اقدام براساس «حقوق ۱۱ سپتامبر» را به‌جای حاکمیت قانون، برای آیندگان به ودیعه گذاشت. براین مباد اسناد امنیت راهبردی ایالات متحده در دوره دونالد ترامپ نیز حاکی از آن است که دیدگاه حکومت او در مورد امنیت ملی ایالات متحده و کاربرد زور برای با تهدید تروریسم (Trump, 2017: 7-8) تداوم محافظه‌کارانه دیدگاه بوش و اوباما بود. هرچند، در سند راهبرد امنیت ملی ۲۰۱۷، رقابت راهبردی قدرت‌های بزرگ به‌عنوان جدی‌ترین تهدید علیه ایالات متحده، از تروریسم پیشی گرفت، مبارزه با تروریسم همچنان، اولویت بسیار مهم و حساس امنیت ملی این کشور باقی ماند، و تأکید ترامپ بر اقدام نظامی در این مورد، با دیدگاه بوش همسو بود. با این حال، رهنامه هسته‌ای ترامپ با دیدگاه دو همتای پیشین بلافصل او تفاوت داشت، به‌گونه‌ای که

اهمیت نامتقارن تهدیدهای نامتعارف افزایش پیدا کرده بود. بینش راهبردی ترامپ بیشتر به رویکرد ممانعت ستیزه‌جویانه نظامی معطوف می‌شد. با این همه، در سایه تفکر استثناگرایانه امریکایی، تفاوت‌ها تا حد زیادی رنگ می‌بازند، و آن‌گاه، با شناسایی آزادی عمل استثنایی در زمینه کاربرد زور برای ایالات متحده، هیچ نقطه‌ای در سراسر جهان از مداخله نظامی این کشور ایمن نخواهد بود و چنانچه سایر دولت‌ها نیز خواستار تقلید از چنین رویکردی باشند، آیا نتیجه، بازگشت به عصر پیش از منشور نخواهد بود؟ پاسخ به این پرسش می‌تواند موضوع پژوهش دیگری باشد.

بیانیه نبود تعارض منافع

نویسندگان اعلام می‌کنند که تعارض منافع وجود ندارد و تمام مسائل اخلاق در پژوهش را که شامل پرهیز از دزدی ادبی، انتشار و یا ارسال بیش از یک بار مقاله، تکرار پژوهش دیگران، داده‌سازی یا جعل داده‌ها، منبع‌سازی و جعل منابع، رضایت ناآگاهانه سوژه یا پژوهش‌شونده، سوءرفتار و غیره می‌شوند، به‌طور کامل رعایت کرده‌اند.

منابع و مأخذ

الف) فارسی

۱. اسلامی، محسن؛ حجت داوند. (۱۳۹۷) «راهبرد ایالات متحده امریکا در قبال دموکراسی‌خواهی در سوریه و بحرین؛ سردرگمی محصور یا موازنه راهبردی (۲۰۱۶-۲۰۱۱)»، *فصلنامه سیاست*، ۴۸، ۴: ۸۵۲-۸۳۵، <DOI:10.22059/jpq.2018.236629.1007091>
۲. مشیرزاده، حمیرا؛ حسین رجایی. (۱۳۹۸) «مشروعیت‌بخشی به جنگ علیه تروریسم در گفتمان سیاست خارجی امریکا»، *فصلنامه سیاست*، ۴۹، ۴: ۱۱۷۴-۱۱۵۵، <DOI:10.22059/jpq.2020.265604.1007308>

ب) انگلیسی

3. Alvarez, José E. (2003) "Hegemonic International Law Revisited," *American Journal of International Law* 97, 4: 873-87, <DOI: https://doi.org/10.2307/3133686>.
4. Annan, Kofi. (2003, September 23) "The Secretary-General Address to the General Assembly" the United Nations (*un.org*). Available at: <http://www.un.org/webcast/ga/58/statements/sg2eng030923.htm> (Accessed 29 August 2019).
5. Benvenisti, Eyal. (2004) "The US and the Use of Force: Double-Edged Hegemony and the Management of Global Emergencies," *European Journal of International Law* 15, 4: 677-700, <DOI: 10.1093/EJIL/15.4.677>.
6. Brennan, John O. (2011, June 29) "Remarks of John O. Brennan, Assistant to the President for Homeland Security and Counterterrorism, on Ensuring Al-Qa'ida's Demise," The White House (*Whitehouse.gov*). Available at: <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2011/06/29/remarks-john-o-brennan-assistant-president-homeland-security-and-counter> (Accessed 23 August 2019).
7. Brownlie, Ian. (1963) *International Law and the Use of Force by States*. Oxford: Clarendon Press.

8. Bunn, Elaine M. (2003) "Preemptive Action: When, How, and to What Effect?" *Strategic Forum* 200: 1–8, <DOI: 10.21236/ada421852>.
9. Bush, George W. (2006, March) "The National Security Strategy of the United States of America 2006," The White House (*whitehouse.gov*). Available at: <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/nsc/nss/2006> (Accessed 23 August 2019).
10. ———. (2002, September 17) "The National Security Strategy of the United States of America 2002," The U.S. Department of State (*state.gov*). Available at: <http://www.state.gov/documents/organization/63562.pdf> (Accessed 23 August 2019).
11. ———. (2002) "President Bush Delivers Graduation Speech at West Point," The White House (*Whitehouse.gov*). Available at: <http://archives.gov/news/releases/2002/06/20020601-3.html> (Accessed 23 August 2019).
12. "Death Toll in Syria Surpasses 130,000, Monitoring Group Says," (2013, December 31) *Huffington Post*. Available at: http://www.huffingtonpost.com/2013/12/31/death-toll-syria_n_4524443.html (Accessed 20 August 2019).
13. Enriquez, Lt. Col. Arnel, B. (2004, Fall) "The US National Security Strategy of 2002: A New Use-of-Force Doctrine?" *Air & Space Power Journal* 18, 3: 31–40. Available at: https://www.airuniversity.af.edu/Portals/10/ASPJ/journals/Volume-18_Issue-1-4/Fal04.pdf (Accessed 23 August 2019).
14. Farer, Tom J. (2002) "Beyond the Charter Frame: Unilateralism or Condominium," *American Journal of International Law* 96, 2: 359–364, <DOI: <https://doi.org/10.2307/2693931>>.
15. General Assembly. (2005) "World Summit Outcome Document, UNDoc.A/RES/60/1," The United Nations (*un.org*). Available at: <http://www.unrol.org/files/200%20world%20Summit%20Outcome.pdf> (Accessed 21 August 2019).
16. Ginther, Konrad. (1995) "Hegemony," in Rudolf Bernhardt, ed. *Encyclopedia of Public International Law*. Amsterdam: North-Holland, 776–780.
17. Gray, Christine. (2011) "President Obama's 2010 United States National Security Strategy and International Law on the Use of Force," *Chinese Journal of International Law* 10, 1: 35–53, <DOI: <https://doi.org/10.1093/chinesejil/jmr005>>.
18. High-Level Panel on Threats, Challenges and Change. (2004, December 2) "A More Secure World: Our Shared Responsibility," UN Document A/59/565. The UN Human Rights Office (*ohchr.org*). Available at: http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/gaA.59.565_En.pdf (Accessed 21 August 2019).
19. Johnson, James T. (2014, January 23) "Just War," *Encyclopedia Britannica Online*. Available at: <http://www.britannica.com/EBchecked/308720/just-war> (Accessed 21 August 2019).
20. Katzman, Kenneth. (2013, December 23) "Afghanistan: Post-Taliban Governance, Security, and US Policy," *Congressional Research Service Report* #RL30588. Available at: <https://www.fas.org/sgp/crs/row/RL30588.pdf> (Accessed 21 August 2019).
21. Kinacıoğlu, Müge. (2012) "War on Terror and Hegemony: International Law-Making Regarding Terrorism after 9/11," *International Relations* 8 32: 67–84. Available at: <https://www.uidergisi.com> (Accessed 21 August 2019). [in Turkish]
22. Kitchen, Nicholas. (2010) "Systemic Pressures and Domestic Ideas: A Neoclassical Realist Model of Grand Strategy Formation," *Review of International Studies* 36, 1: 117–143, <DOI: 101017/S0260210509990532>.

23. Koh, Harold H. (2003) "On American Exceptionalism," *Stanford Law Review* 55, 1479-1527, <DOI: 10.2307/j.ctv941wv0.7>.
24. Mearsheimer, John J. (2001) *The Tragedy of Great Power Politics*. New York: Norton.
25. Nye, Joseph S. (2004), "The Decline of America's Soft Power: Why Washington Should Worry," *Foreign Affairs* 83, 3: 16-21, <DOI: <https://doi.org/10.2307/20033972>>.
26. ———. (2002) *The Paradox of American Power: Why the World's Only Superpower Can't Go It Alone*. Oxford: Oxford University Press.
27. Obama, Barack. (2009, February 24) "Address to Joint Session of Congress" The White House (*Whitehouse.gov*). Available at: http://www.whitehouse.gov/the_pressoffice/Remarks-of-President-Barack-Obama-Address-to-Joint-Session-of-Congress (Accessed 21 August 2019).
28. ———. (2011, February 25) "Executive Order 13566 – Libya," The White House (*Whitehouse.gov*). Available at: http://www.whitehouse.gov/the_press-office/2011/02/25/executive-order-Libya (Accessed 21 August 2019).
29. ———. (2010, May) "The National Security Strategy of the United States of America 2010," The White House (*Whitehouse.gov*). Available at: <http://www.whitehouse.gov/sites/default/files/rssviewer/nationalsecuritystrategy.pdf> (Accessed 20/08/2019).
30. Press-Barnathan, Galia. (2004) "The War against Iraq and International Order: From Bull to Bush," *International Studies Review* 6, 2: 195-212. Available at: <https://www.jstor.org/stable/3699590> (Accessed 20 August 2019).
31. Rice, Condoleezza. (2002, October 1) "A Balance of Power That Favors Freedom, Remarks by Dr. Condoleezza Rice Assistant to the President for National Security Affairs to the Manhattan Institute's Wriston Lecture," The White House (*whitehouse.gov*). Available at: <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2002/10/20021001-6.html> (Accessed 21 August 2019).
32. Rose, Gideon. (1998) "Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy," *World Politics* 51, 1: 144-172. Available at: <http://www.jstor.org/stable/25054068> (Accessed 20 August 2019).
33. Secretary-General. (2005) "In Larger Freedom: Towards Development, Security and Human Rights for All," The UN Human Rights Office (*ohchr.org*). Report of the Secretary-General, UN Document A/59/2005/Add.3. Available at: <http://www.ohchr.org/Documents/Publications/A.59.2005.Add.3.pdf> (Accessed 21 August 2019).
34. Security Council. (2001a, September 12) "Resolution 1368," *un.org*. Available at: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N01/533/82/PDF/N0153382.pdf?OpenElement> (Accessed 21 August 2019).
35. ———. (2001b, November 14) "Resolution 1378," The United Nations (*un.org*). Available at: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N01/638/57/PDF/N0163857.pdf?OpenElement> (Accessed 21 August 2019).
36. ———. (2011, March 17) "Resolution 1973," The United Nations (*un.org*). Available at: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1973 (Accessed 21 August 2019).
37. "Syrian Chemical Attack: What We Know," (2013, September 24) BBC News (*bbc.co.uk*). Available at: <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-23927399>. (Accessed 29 August 2019).
38. "Syria Death Toll Rises about 100000," (2013, July 23) BBC News (*bbc.co.uk*). Available at: <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-23455760> (Accessed 29 August 2019).

39. Trump, Donald J. (2017, December) "The National Security Strategy of the United States of America," The White House (*Whitehouse.gov*). Available at: <https://trumpwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf> (Accessed 29 August 2019).
  40. United Nations. (1945) *Charter of the United Nations*. New York: The United Nations.
  41. Vagts, Detlev F. (2001) "Hegemonic International Law," *American Journal of International Law* 95, 4: 843-48, <DOI: <https://doi.org/10.2307/2674630>>.
  42. Walzer, Michael. (2006) *Just and Unjust Wars: A Moral Argument with Historical Illustrations*. New York: Basic Books.
  43. Warren, Aiden; and Ingvild Bode. (2014) *Governing the Use-of-Force in International Relations, the Post-9/11 US Challenge on International Law*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
  44. Woodward, Bob. (2010) *Obama's Wars*. New York: Simon & Schuster.
-